

UJEDINJENE NACIJE

Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove

Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove (Mehanizam) osnovao je 22. decembra 2010. Savjet bezbjednosti Ujedinjenih nacija da nastavi nadležnost, prava, obaveze i osnovne funkcije Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (MKSJR) i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), koji su zatvoreni 2015., odnosno 2017. godine.

IZJAVA

PREDSJEDNICA

(Isključivo za medije. Nije zvanični dokument)

**Obraćanje Savjetu bezbjednosti Ujedinjenih nacija
Sudija Graciela Gatti Santana
predsjednica, Međunarodni rezidualni mehanizam za krivične sudove
11. juni 2024.**

Hvala Vam puno, gospodine predsjedavajući,

Dozvolite mi prvo da Vam čestitam povodom preuzimanja dužnosti predsjedavajućeg Savjeta bezbjednosti i da izrazim svoju duboku zahvalnost Savjetu za podršku Međunarodnom rezidualnom mehanizmu za krivične sudove. Imam privilegiju da Vam se obratim u ime Mehanizma, koji ponosno stoji na nasljeđu svojih prethodnika, Međunarodnih krivičnih sudova za Ruandu i bivšu Jugoslaviju.

**Gospodine predsjedavajući,
ekselencije,
dame i gospodo,**

Ove godine se obilježava *Kwibuka*30 – trideseta godišnjica genocida počinjenog nad Tutsijima u Ruandi 1994. godine. Ova komemoracija skreće pažnju ne samo na onih 100 dana užasa koji su zadesili Ruandu. Ona isto tako otkriva da genocid nije spontan i da je sjeme etničkog razdora koje je preraslo u genocidno nasilje posijano mnogo ranije. Kao što su preduslovi za genocid i druge teške zločine brojni i jačaju s vremenom, ciklus pravde koji je potreban da bi se suočilo s nasiljem i teškim zločinima koji su uslijedili je isto tako dug i zahtijeva stalnu podršku. Ove lekcije će iznova privući pažnju kada se sljedeće godine bude obilježavala trideseta godišnjica genocida u Srebrenici.

Savjet bezbjednosti preuzeo je vodeću ulogu u pokretanju procesa ostvarivanja pravde za Ruandu i bivšu Jugoslaviju osnivanjem posvećenih međunarodnih sudova kao odgovor na zločine koji su tamo počinjeni. Uz trajnu podršku Savjeta bezbjednosti, ovi ad hoc sudovi autoritativno su tumačili Konvenciju o genocidu i međunarodno humanitarno pravo i konkretno ih primijenili. Utvrdili su odgovornost onih koji su bili najodgovorniji za genocid, ratne zločine i zločine protiv čovječnosti počinjene u Ruandi i bivšoj Jugoslaviji, putem prvostepenih i drugostepenih sudskih postupaka, pridržavajući se najviših standarda pravičnosti.

Međutim, pravda nije proces koji se završava izricanjem pravosnažne presude. Ta činjenica je svima vama u ovoj sali dobro poznata. Ovaj Savjet je, gledajući u budućnost, osnovao Mehanizam kako bi nastavio mandat ad hoc sudova, i, što je također bitno, kako bi obavio rezidualne funkcije koje nužno

slijede nakon okončanja prvostepenih i drugostepenih postupaka. Iako ova nastojanja ne privlače istu pažnju kao presude, ona nisu ništa manje važna. U stvari, zaključivanje ovog ciklusa pravde s istom marljivošću, humanošću i pravičnošću osigurava kredibilitet pravosudnog procesa koji je pokrenuo Savjet bezbjednosti. Ovo je od ključnog značaja za preventivu, koja je jedan od osnova na kojima počivaju ova kolektivna nastojanja da se omogući pozivanje na odgovornost.

Ponosna sam da podijelim s vama da je, kako je predočeno u našem Petom izvještaju o ocjeni rada, protekli dvogodišnji period označio značajnu prekretnicu za Mehanizam: završeni su aktivni postupci u posljednjim predmetima u vezi s glavnim zločinima i Mehanizam je obavio svoju tranziciju u istinski rezidualnu instituciju. Štaviše, kako se navodi u Izvještaju o napretku rada Mehanizma iz maja mjeseca, potvrdom tužioca Mehanizma da su pronađeni svi bjegunci protiv kojih je MKSR izdao optužnice završena je još jedna funkcija. Mi čvrsto napredujemo na putu ka okončanju rada.

Gospodine predsjedavajući,

Nakon posljednjeg dvogodišnjeg ocjenjivanja napretka u radu Mehanizma, Mehanizam se obavezao na sprovođenje zahtjeva Savjeta iz Rezolucije 2637 da pruži jasne i usredsređene projekcije rokova za okončanje svih aktivnosti Mehanizma i opcija u vezi s prebacivanjem svojih preostalih aktivnosti. Moji prvi prioriteti na dužnosti predsjednice proizašli su iz ovog uputstva. Nakon što su okončani predmeti pred Mehanizmom koji se odnose na glavne zločine, usredotočila sam se na to da ovom Savjetu dostavim okvirni dokument koji bi Mehanizmu pružio smjernice za buduće planiranje ostalih rezidualnih funkcija iz njegovog mandata.

Ovaj prioritet je sada ispunjen, pošto sam u aprilu dostavila Okvirni plan aktivnosti za okončanje rada. Ovaj detaljni dokument odražava planiranje kapaciteta na osnovu raznih scenarija, uključuje doprinos ključnih zainteresovanih strana i pruža niz opcija i preporuka u vezi s potencijalnim prebacivanjem funkcija Mehanizma. Mehanizam cijeni pažljivo razmatranje ovog Okvirnog plana aktivnosti od strane Neformalne radne grupe Savjeta bezbjednosti za međunarodne sudove, kao i njihov saradnički pristup u pronalaženju najprikkladnijeg i najpravednijeg načina da se okonča rad Mehanizma. Ovaj Okvirni plan aktivnosti je dokument koji će se mijenjati, i Mehanizam će pratiti razvoj događaja i prilagođavati svoje planove u skladu s vašim smjericama i budućim okolnostima.

Pored ovog dostignuća, Služba za unutrašnju kontrolu (OIOS) pozitivno je ocijenila relevantnost, efektivnost i povezanost rezidualnih aktivnosti Mehanizma u posljednjem dvogodišnjem periodu. Mehanizam pozdravlja konkretne preporuke OIOS-a u cilju daljeg napretka i već preduzima korake da ih primijeni.

Kao institucija koja je ustanovljena da osigura utvrđivanje odgovornosti, Mehanizam je svjestan da i on mora da ostane odgovoran u odnosu na viziju Savjeta bezbjednosti da "treba da bude mala, privremena i efikasna struktura, čije će se funkcije i veličina smanjivati s vremenom, s malim brojem zaposlenih srazmjerno s njegovim smanjenim funkcijama". U skladu s ovom vizijom, budžetske potrebe Mehanizma su se u protekle dvije godine smanjile za više od 25%. U septembru 2024., naše organizaciono prisustvo će se dalje smanjiti zatvaranjem našeg terenskog ureda u Kigaliju. U decembru, Mehanizam će imati jedva nešto više od polovine svih radnih mjesta koja je imao dvije godine ranije.

U međuvremenu, nastavljamo da racionalizujemo svoj rad, uključujući putem usavršavanja naših procedura u vezi s nadzorom nad izvršenjem kazni i odnosa s javnošću. Također nastavljamo da prenosimo brojne administrativne funkcije na druge stalne entitete UN-a koji su sposobni da ih

preuzmu. Pored toga, sudije Mehanizma su u februaru ove godine iz Pravilnika o postupku i dokazima uklonile proceduru u vezi s deklasifikacijom koja je zahtijevala mnogo sredstava a nije bila neophodna za pružanje pristupa povjerljivom materijalu i nije se mogla privesti kraju u razumnom vremenskom roku.

Gospodine predsjedavajući,

U ovoj novoj, istinski rezidualnoj fazi, pred Mehanizmom i dalje stoji važan posao koji treba obaviti i za koji su mu potrebna odgovarajuća sredstva. Obim ovog posla je značajan i bez presedana među međunarodnim sudovima i sudovima na međunarodnom nivou. Mehanizam je naslijedio trajne odgovornosti koje proističu iz podizanja optužnica protiv više od 250 pojedinaca. U predmetima koji su uslijedili, svjedočilo je više od 6.800 svjedoka, za gotovo 3.200 njih uvedene su zaštitne mjere, i sačinjeni su spisi koji se već protežu više od četiri kilometra i za koje se procijenjuje da će dostići devet kilometara.

U tom kontekstu, Mehanizam i dalje ima mandat da vrši nadzor nad izvršenjem kazni, s četrdeset jednim osuđenim licem trenutno na izdržavanju kazne u dvanaest država i još sedam osoba pod našom jurisdikcijom. Očekuje se da će se u bliskoj budućnosti obim ovog posla povećati kako sve više zatvorenika bude dostizalo prag za razmatranje njihovog prijevremenog puštanja na slobodu. Adekvatna podrška tokom ove faze biće od suštinskog značaja. Međutim, obim ovog posla će se smanjivati i Mehanizam će u skladu s tim prilagoditi potrebe za resursima, istovremeno osiguravajući da uslovi izdržavanja kazni budu u skladu s međunarodnim standardima.

Isto tako, Mehanizam je i dalje zadužen za vođenje, čuvanje i omogućavanje pristupa arhivama ad hoc sudova i Mehanizma. Ova funkcija usko je povezana s jednim od mojih ključnih prioriteta, a to je da konsolidujem bogato naslijeđe ovih sudova, koje može da posluži kao snažno sredstvo za borbu protiv poricanja i revizionizma. S tim u vezi, Mehanizam nastavlja da prima i rješava zahtjeve za pristup povjerljivim dokazima koji se čuvaju u arhivi i za izmjenu zaštitnih mjera za svjedoke. Član 28 našeg Statuta nalaže Mehanizmu da odgovara na zahtjeve za pomoć koje mu upute nacionalne vlasti. Ovaj zadatak nam dozvoljava da, uz odgovarajući sudski nadzor, dijelimo ključne informacije s domaćim sudovima koji na lokalnom nivou nastavljaju rad na utvrđivanju odgovornosti, i dovodi do umnožavanja ciklusa pravde. U svojoj nedavnoj ocjeni, OIOS se usredsredio na ovu aktivnost, i nakon pozitivnih povratnih informacija od država članica i drugih zainteresovanih strana, zaključio da Mehanizam efektivno podržava istrage i sudske postupke u nizu jurisdikcija.

Prema članu 24 Statuta, Mehanizmu je dodatno povjerena nadležnost za preispitivanje osuđujućih presuda ukoliko se pojavi neka nova činjenica koja pokazuje da bi presuda mogla biti neosnovana. U predmetu u vezi s Gérardom Ntakirutimanom, koji se sada nalazi pred Žalbenim vijećem, predočene su nove informacije koje ukazuju na mogućnost da je jedan od svjedoka dao lažne dokaze koji su bili ključni za neke od osuđujućih presuda protiv g. Ntakirutimane. Shodno tome, Žalbeno vijeće je odobrilo strogo primjereno preispitivanje postupka kako bi se utvrdilo da li je došlo do eventualnog neostvarenja pravde. Prema našem Statutu, pravo da se traži preispitivanje, koje proističe iz prava zagwarantovanih Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima, je osnovno pravo. Ne postoji vremensko ograničenje za podnošenje takvih molbi i, iako su takvi zahtjevi rijetko odobravani, potencijalno ostvarenje ove nadležnosti mora ostati na raspolaganju kako bi se zaštitila osnovna prava i osigurao integritet naših presuda i naslijeđa.

Mehanizam nastavlja da pruža podršku zaštićenim žrtvama i svjedocima koji su bili od suštinskog značaja za međunarodni pravosudni proces. S tim u vezi, Mehanizam zadržava nadležnost nad postupcima koji ometaju njegovo sprovođenje pravde i nad lažnim svjedočenjem iznijetim pred njim ili

pred ad hoc sudovima. Ali on ima u vidu i svoju statutornu obavezu da razmotri prosljeđivanje takvih predmeta nacionalnim jurisdikcijama prije nego što pristupi suđenju, o čemu svjedoči nedavno prosljeđivanje predmeta *Šešelj i drugi* u vezi s nepoštovanjem suda i predstojeće razmatranje sudije pojedinca o tome da li treba proslijediti predmet *François Ngirabatware* u vezi s nepoštovanjem suda. Nastavak nadležnosti Mehanizma nad ovim krivičnim djelima djeluje preventivno na ometanje pravde i važan je dio zaštite svjedoka i integriteta pravosudnog procesa.

Gospodine predsjedavajući,

Naša sposobnost da ostvarimo pravdu zavisi, kao i uvijek, od saradnje država. U tom pogledu, uloga saradnje, kao što se navodi u Statutu, je dvostruka. Ona obuhvata obavezu Mehanizma da pomaže nacionalnim pravosuđima tako što će odgovarati na njihove zahtjeve za pomoć, ali isto tako uključuje obavezu država da sarađuju s Mehanizmom u istragama i krivičnom gonjenju osoba optuženih za zločine pod njegovom jurisdikcijom. Nedavna objava tužioca da su pronađeni i posljednji bjegunci protiv kojih je MKSR podigao optužnice govori o uspjehu takvih nastojanja. S druge strane, kontinuirano odbijanje Srbije da sarađuje u predmetu protiv Petra Jojića i Vjerice Radete u vezi s nepoštovanjem suda predstavlja stalnu prepreku Mehanizmu u obavljanju funkcija iz svog mandata, što gotovo punu deceniju ometa našu sposobnost da izvedemo optužene pred sud.

Međutim, kako je ranije napomenuto, ciklus pravde se ne završava izricanjem presude. Funkcije koje se odnose na izvršavanje kazni, koje se pokreću nakon izricanja pravosnažne presude, čine sastavni dio ovog ciklusa. Kako bi ispunio ovaj aspekt svog mandata, Mehanizmu je i dalje potrebna potpuna i trajna saradnja država. Mehanizam je potpuno svjestan napora koje je jedan broj država preduzeo po ovom pitanju i izražava iskrenu zahvalnost za njihovu stalnu saradnju. Ipak, tek treba da se odrede države izvršenja kazni za jedan mali broj osuđenih osoba, kao i za uslovno puštanje na slobodu Féliciena Kabuge. U tom pogledu, uloga svakog člana ovog Savjeta je od suštinskog značaja.

Situacija s osobama koje su oslobođene krivice ili puštene na slobodu i prebačene u Niger je, nažalost, u zastoju i predstavlja tužan podsjetnik da i dalje postoje prepreke u oblasti saradnje. Ponovo pozivam države članice da intervenišu kako bi se što prije pronašlo trajno rješenje. Mehanizam nastavlja da čini sve u svojoj moći, ali ova se dilema može riješiti samo zajedničkim naporom s međunarodnom zajednicom.

Stalna podrška država i drugih zainteresovanih strana je od suštinskog značaja za garantovanje efikasnog funkcionisanja pravosudnog procesa. Bez nje, kredibilitet međunarodne pravde u cjelini je ugrožen. Mehanizam ne smije i ne može sam da nosi ovaj teret.

Gospodine predsjedavajući,

Na kraju, uz stalnu podršku Savjeta, Mehanizam će ispuniti obećanje dato u ovoj istoj sali da nekažnjivost neće pobijediti, već će se rješavati dugotrajnim sudskim procesom koji će poštovati humanost i pravičnost. Rad Mehanizma i njegovih prethodnika doprinio je pravdi na dva kontinenta, proizveo obiman korpus međunarodne krivične jurisprudencije i stvorio značajan izvor stečenog znanja za buduće sudove. Ostaje ogroman zadatak da se ovo naslijeđe zaštiti. Ovo je odgovornost od trajnog značaja za žrtve i svjedoke, osuđene osobe, države koje se oslanjaju na našu saradnju i za očuvanje istorije i sjećanja. Nakon što smo sad prešli na naše isključivo rezidualne funkcije, smanjili smo veličinu naše organizacije i racionalizovali rad, ali smo i dalje odlučni da privedemo kraju posljednje faze

mandata koji ste nam povjerali. Mehanizam postoji kao otjelotvorenje posvećenosti ovog Savjeta pravdi i spreman je da u ovim naporima istraje do kraja.

Hvala vam na pažnji.

****